

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
Навчально-науковий інститут психології та соціальної роботи
Кафедра загальної, вікової та соціальної психології

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «магістр»

на тему

«ОСОБЛИВОСТІ УВЛЕНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ФАХОВИХ ГРУП ПРО ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГА»

Виконала:

магістрантка II курсу, 61 групи
053 Психологія

Батюк Ірина Володимирівна

Науковий керівник:

канд. психол. наук, доцент

Ляховець Л. О.

Захищено з оцінкою _____

Голова ЕК:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Студентка	_____	_____
	(підпис)	Батюк І.В. (прізвище та ініціали)
Науковий керівник	_____	_____
	(підпис)	Ляховець Л.О. (прізвище та ініціали)
Рецензент	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри загальної, вікової та соціальної психології, протокол № _____ від «_____» _____ 20__ року.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГА.....6

1.1. Феномен соціальних уявлень в сучасній соціально-психологічній науці6	6
1.2. Розуміння професіоналізму у фаховій діяльності психолога.....10	10
1.3. Особливості соціальних уявлень різних фахівців про професійні вимоги до сучасного психолога.....14	14
Висновки до першого розділу.....17	17

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЯВЛЕНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ФАХОВИХ ГРУП ПРО ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГА.....18

2.1. Характеристика вибірки.....18	18
2.2. Методи і методики дослідження.....18	18
2.3. Аналіз отриманих результатів.....21	21
2.3.1. Загальні уявлення про особистісні, професійні та мотиваційні складові образу психолога-професіонала у спеціалістів різних фахових груп...21	21
2.3.2. Особливості уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога.....32	32
2.4. Просвітницький захід на тему: «Професійна психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу».....37	37
Висновки до другого розділу.....47	47

ВИСНОВКИ.....45

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....48

ДОДАТКИ.....54

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасному світі важливість професійного психолога зростає, оскільки студентська молодь зіштовхується з невизначеністю і стресами. Студенти по-різному сприймають роль психолога, від експерта, який надає поради, до слухача, що забезпечує емоційну підтримку. Правильне розуміння цих уявлень допомагає психологам надавати ефективну допомогу, сприяючи саморегуляції, управлінню стресом і вирішенню життєвих проблем студентів. Важливо, щоб студенти мали коректне уявлення про психолога, щоб вони могли звертатися за допомогою та ефективно працювати над своїми проблемами. Розуміння цих уявлень також важливе для культурно-адаптованої підтримки студентів.

Отже, вивчення уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога є актуальним напрямом популяризації професії психолога та підвищення якості його послуг. Поряд з тим, це також дозволить практичним спеціалістам адаптувати свою роботу до потреб різних фахівців, розвивати належні стратегії підтримки та сприяти їхньому ментальному здоров'ю й психологічному благополуччю.

Об'єкт дослідження: феномен соціальних уявлень.

Предмет дослідження: уявлення фахівців різних професій про професійного психолога.

Мета дослідження: проаналізувати особливості уявлень представників різних фахових груп (психологів, правників і військових) про професійного психолога.

Згідно з поставленою метою було визначено основні **завдання дослідження:**

1. Здійснити теоретичний аналіз феномену соціальних уявлень в наявних науково-психологічних джерелах.
2. Окреслити існуючі фахові вимоги, що визначають професіоналізм сучасного психолога.

3. Провести емпіричне дослідження особливостей уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога.

4. Здійснити кількісний та якісний аналіз отриманих емпіричних результатів.

5. Розробити просвітницький захід на тему: «Професійна психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу», націленого на популяризацію фахової психологічної допомоги різним верства населення.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є основні положення вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо вивчення феномену соціальних уявлень: Ж. Абрік, І. Бовіна, Є. Володарська, А. Дячкова, Г. Єсіна, Д. Жоделе, І. Ільїнський, М. Корж, М. Климова, С. Московічі, А. Рожанська, М. Сачкова, А. Сафронов, І. Соколовська, Н. Юдина.

Методи дослідження. Методи теоретичного дослідження (аналіз, абстрагування, систематизація) застосовувалися для узагальнення теоретико-методологічних засад дослідження, визначення авторської позиції стосовно розуміння уявлення студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності.

Емпіричні дані зібрано за допомогою трьох методик: авторських диференціалів «Особистісні риси психолога» та «Професійно-важливі якості психолога»; а також опитувальника «Домінуючі мотиви» (Мікляєва А.В., Румянцева П.В). Обробка даних здійснювалася засобами методів первинної математичної обробки (контент-аналіз).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань) та додатків. У першому розділі проаналізовано теоретико-методологічні засади вивчення феномену соціальних уявлень та особливості уявлень про професійного психолога. У другому розділі описано результати емпіричного дослідження уявлень студентської молоді про професійного психолога; наведені практичні рекомендації у формі едукативного заходу.

Загальний обсяг роботи – 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО СУЧАСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГА

1.1. Феномен соціальних уявлень в сучасній соціально-психологічній науці

При розгляді нашої теми, важливо зазначити, що Еміль Дюркгейм, відомий соціолог, був тим, хто вперше використав термін «соціальні уявлення». Він обговорював різноманітні аспекти, що виявляються та досліджуються на різних рівнях: від індивідуального до колективного, від психологічного до соціального. Його робота «Прагматизм і соціологія» ставить акцент на цих рівнях. Основна його ідея полягає в тому, що ми повинні не просто репродукувати вже існуючі дані, а створювати реальність майбутнього [41].

Людина постійно прагне отримувати нові враження, тим самим знижуючи можливість непередбачених обставин, адаптуючись до нової інформації - це основний принцип соціальних уявлень за С. Московічі. Він переконаний, що з часом соціальні уявлення допомагають перетворити «незвичне та невідоме» в зрозуміле та знайоме. Отже, будь-яка інформація, яка спочатку є новою для людини, згодом стає звичною та прийнятною. Однією з головних ідей С. Московічі є визначення соціальних уявлень не як «думки» окремої особи, а як «думки» групи, яка може служити своєрідною «візитною карткою» [47].

Загалом, вважається, що створення теорії соціальних уявлень на початку 1960-х років було реакцією європейської соціальної психології на кризу в галузі, викликану пануванням американської школи. Згідно з С. Московічі, метою теорії соціальних уявлень є аналіз актуальних соціальних проблем, що турбують людей у їхньому щоденному житті. Розглядувані процеси мають бути вивчені не з точки зору окремого індивіда, а у контексті соціального середовища. Такий підхід відповідає визначенню соціальної психології як антропології сучасної культури, згідно з С. Московічі [48].

Теорія, яку представили Ж. Абрік та його однодумці, постулює, що в основі соціальних уявлень лежить центральне ядро, нерозривно зв'язане з колективною пам'яттю та історією групи. Уявлення є стійкими і не змінюються в залежності від конкретних обставин. Індивідуальний досвід кожного учасника групи втілюється в периферійній системі, яка є чутливою до контексту та гнучкою. Ця система допускає варіативність змісту та адаптується до реальних умов, захищаючи центральне ядро від зовнішніх впливів. З огляду на емпіричні дослідження, автори теорії з'ясували, що структура уявлення змінюється залежно від зміни ставлення, при цьому ядро залишається стійким, коли периферійна система зазнає змін [7].

При функціонуванні центрального ядра соціальних уявлень ключову роль відіграє процес активації. У системі, що формується центральним ядром, різні елементи можуть вимагати або використовувати різні міри вартості для самого об'єкта або пов'язаного з ним досвіду. Чим частіше активується елемент, тим значущіша стає його роль уявлення студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності [12].

Специфіка студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності, за словами Бовіної, полягає в тому, що ці уявлення є свідомими та відіграють роль в регулюванні та підтримці міжособистісних і міжгрупових відносин у різних громадах [11]. Основними елементами цієї концепції є не лише реакція людини на об'єктивні стимули зовнішнього середовища, але і її суб'єктивне сприйняття реальності. Вони включають динамічну взаємодію між конкретними, культурно визначеними формами мислення, закріпленими мовою, та їхньою трансформацією через активність окремих осіб та груп [10].

В моделі структурної динаміки соціальних уявлень студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності, рух диктується через ряд соціальних та когнітивних механізмів, які змінюють «рівні». В цій динаміці можемо виділити процес трансформації та умови, що сприяють цьому переходу. У такому контексті, суспільний досвід відіграє ключову роль, його

послідовне внесення в соціальну реальність об'єкта - це середовище, через яке змінюються суспільні уявлення [17].

К.О. Абульханова-Славська в своїх наукових дослідженнях виявила такі характеристики ідей, що відрізняються від функцій, вказаних представниками французької школи: категоричність, чіткість проти неоднозначності; конкретність (або «контактність») проти абстрактності (або «віддаленості»); усвідомлення проти не усвідомлення; консерватизм (статичний характер) проти радикалізму (динаміка уявлень); гармонійність проти протиріч; раціоналізм проти інтуїтивізму; колективність (суспільні уявлення) проти індивідуальності та інше [1].

Щодо соціального стереотипу, К.О. Абульханова-Славська підкреслила, що індивід сприймає соціальну реальність в цілому, а також встановлює певні взаємовідносини з іншими людьми, проходячи різні стадії свого життєвого шляху. Наявність соціального стереотипу, хоча він не завжди відповідає потребам точного та диференційованого сприйняття суб'єктом соціальної дійсності, відіграє важливу роль в людському сприйнятті навколишнього світу, оскільки він дозволяє значно зменшити час реагування на зміни в реальності та прискорити процес пізнання. Водночас, виникаючи в умовах обмеженої інформації про об'єкт, що потребує адекватного сприйняття та оцінки, соціальний стереотип може виявитися помилковим та виконати консервативну, а іноді реакційну функцію, формуючи неправильне розуміння соціальної істоти, та значно спотворювати процес міжособистісної взаємодії [1].

Вона також зазначила, що хоча поведінка людини є різноманітною та змінюваною, насправді поведінка людини стандартизована, уніфікована, і підкоряється загальноприйнятим схемам та стандартам. Суспільство формує систему соціальних програм поведінки, які воно приписує йому. Набір типових програм поведінки є специфічним для кожної соціальної групи, але всі вони мають на меті контролювати зростаючу варіативність поведінки, оскільки це може привести до розколу суспільства. Однак програми соціально прийнятної поведінки ніколи не пояснюють і не визначають всі аспекти людської поведінки.

Деякі частини залишаються нерегульованими, оскільки вони не вважаються соціально значущими.

Д. Жоделе вводить соціальні уявлення, доповнюючи їх шістьма підходами до їх вивчення: 1) когнітивна активність суб'єкта у формуванні уявлень є центром уваги, при цьому вивчаються два аспекти: групова ідентифікація та контекстуальна (вплив ситуації); 2) розглядається процес формування змісту, який суб'єкт потім репрезентує як уявлення, взяті з культури; 3) соціальні уявлення виступають як форма спілкування, дискурсу, комунікації; 4) весь життєвий досвід суб'єкта є основою формування соціальних уявлень: встановлюються норми поведінки, формується розуміння різних дій; 5) динаміка зміни соціальних уявлень в міжгрупових відносинах залежить від загальних соціальних уявлень; 6) соціальні уявлення є результатом панівної ідеології, яка домінує над окремими думками та розмірковуваннями. З цього розуміємо, що практично не існує об'єкту або явища, що можна ігнорувати щодо згаданої концепції [22].

Для Д. Жоделе, категорія «соціальні уявлення» представляє собою форму пізнання з власними характерними особливостями, які проявляються в знаннях, здоровому глузді, змісті, функціях, репрезентації яких соціально обумовлені. «Соціальні уявлення» також є характеристикою щоденного практичного мислення, спрямованого на розуміння та освоєння матеріального, соціального та ідеального оточення, які мають власні властивості. Процес формування і самопредставлення соціальних уявлень визначається контекстом та умовами їх появи, каналами розповсюдження і, нарешті, функціями, які вони виконують у взаємодії з світом та іншими людьми [29, с. 374].

Кожна культура має власні погляди на значимість різноманітних аспектів поведінки, а отже, власні межі між обов'язковою (стандартною) та вільною (індивідуальною) поведінкою. Можна констатувати загальний принцип: чим більші сфери поведінки регулюються строго, тим інтенсивніше контроль за дотриманням стандартів і шаблонів.

У цьому контексті, термін «стереотип поведінки» тісно пов'язаний з поняттям «соціальна норма» і, відповідно, з процесом соціального регулювання поведінки учасників спільноти. Проте, між цими поняттями існують різниці. Стереотипи впливають на людську поведінку в будь-якому напрямку її діяльності, у той час як соціальна норма керує лише соціальною поведінкою людей. Норми можна розглядати як встановлені історично правила поведінки, до того ж, поняття «норма» завжди має оцінний характер, тобто певні дії можна визначити як «правильні» або «неправильні» [3].

Відповідно, у нас є всі підстави зазначити, що між поняттями соціальні уявлення та соціальні стереотипи існують певні спільні ознаки (розповсюдженість в масовій свідомості, формування не на основі власного досвіду та поширеність серед мас). Таким чином, найбільш поширені соціальні уявлення в дійсності є соціальними стереотипами, які виникають у студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності.

Тому, у нашому дослідженні будуть обов'язково взяті до уваги зазначені визначення та концепції для цілісного та інформаційно насиченого розуміння того, якими саме є соціальні уявлення студентської молоді про професійного психолога, працюючого в умовах невизначеності, які є невід'ємною складовою соціальних уявлень.

1.2. Розуміння професіоналізму у фаховій діяльності психолога

Усвідомлення професіоналізму (або компетентності) у сфері діяльності психолога включає в себе розуміння специфіки змісту його професійної активності, а також визначення професійно важливих якостей. Тут також важливою є особистість самого психолога, його особистісні характеристики та якості. Окрім того, не можна знехтувати наявними соціальними стереотипами, які існують у суспільстві щодо професії психолога.

Професійна діяльність психолога включає в себе різноманітні види роботи, залежно від області його застосування. Це може бути консультаційна робота,

психотерапевтична діяльність, науково-дослідницька робота, діагностична робота, навчальна та виховна діяльність, організаційно-управлінська робота тощо. Психологи оцінюють, діагностують, лікують та превентують психічні порушення, а також допомагають індивідам упоратися з повсякденними проблемами, стресами та кризами [28].

Професійно важливі якості психолога включають емпатію, комунікабельність, стресостійкість, гнучкість мислення, критичне мислення, толерантність, вміння прослуховувати та бути уважним до деталей. Також важливим є вміння працювати з різними типами людей та бути відкритим до різних поглядів та переживань.

Особистість психолога важлива, адже психологи відіграють велику роль у допомозі іншим особам у подоланні їхніх проблем. Їх особистість може значно впливати на їхню здатність ефективно допомагати клієнтам. Вони повинні бути психологічно здоровими, самосвідомими та володіти високим рівнем саморегуляції [18].

Вважаємо, що у суспільстві часто існують стереотипи щодо психологів. Наприклад, вважається, що психологи завжди «аналізують» людей навколо або що вони виключно працюють з людьми, які мають психічні проблеми. Ці стереотипи можуть впливати на сприйняття професії психолога та ставлення до психологічної допомоги в цілому.

Обговорення сутності професійної підготовки психолога часто здійснюється через призму компетентісних вимірів. Незвичайність професії психолога, що належить до сфери «людина - людина», полягає в тому, що вона перебуває на перетині усіх наук, що стосуються людини, і передбачає первинне зацікавлення внутрішнім світом особистості, де важливо спочатку пройти власні зміни, а тоді вже на основі цих відкриттів допомагати іншим змінюватися [4]. Психологія як професія належить до галузей допомоги, де превалює соціальна цікавість, інтерес до людини, до людського співжиття та взаємодії між особистостями. Вищий рівень моральних принципів та особистої відповідальності за наслідки своєї діяльності є вимогою до психолога, що надає

психологічну допомогу людям та бере участь у прийнятті критичних рішень, пов'язаних із безпекою людини [21]. У процесі комунікації психолог діагностує зміни в поведінці людини, а також вплив, який психолог має на цю поведінку, забезпечуючи соціальну фасилітацію (сприяння) або підтримку, допомогу клієнту (за Т. В. Дуткевич, О. В. Савицькою) [15; 25].

Многогранний професійно-особистісний образ психолога включає наявність базових знань у сфері соціальних і природничих наук, необхідних навичок (таких як специфічні особливості уваги, пам'яті та мислення; комунікативні та ораторські здібності, здатність до самоконтролю), значимі інтереси та нахили (тенденція до емпатії; любопитство) необхідні особистісні якості (високий рівень особистої відповідальності, ініціативність; прагнення до самопізнання, саморозвитку; оригінальність, винахідливість, цілеспрямованість, інтуїція, ерудиція).

Емоційна нестабільність, агресивність, замкнутість, нерішучість, ригідність мислення перешкоджають ефективному виконанню професійних обов'язків психолога; недостатній рівень інтелектуального розвитку; низький рівень психологічної культури також негативно впливають на професію психолога на шляху його становлення як спеціаліста [9].

Дослідження професійної майстерності найбільш пов'язані з питаннями психології, де виникла самостійна наукова гілка – професійні компетенції. Обіцяючим курсом в аналізі професіоналізму є його розгляд у тісному відношенні з особистісним та професійним розвитком, які є центральними об'єктами дослідження. Ця галузь представляє собою акмеологічний напрям. Згідно з даними акмеологічних студій, професіональне зростання в спеціалістів різних областей проходить за подібними шаблонами, які пов'язані з визначенням акмеологічних констант професіоналізму.

Акмеологічні константи професіоналізму включають [27]:

- Загальні, які впродовж усієї діяльності залишаються стабільними;

- Конкретні або спеціалізовані, що відображають особливості професійної діяльності до певної міри (наприклад, для професій з категорії «людина-людина»), комунікабельність, здатність впливати на психологію людей.

Відомості, які потрібні на особистому рівні, включають: високий ступінь відповідальності на особистому рівні; толерантність; тактовність та вихованість; ініціативність; бажання до самоосвіти та саморозвитку; оригінальність, креативність, різні інтереси; цілеспрямованість, упертість; інтуїція, вміння передбачати події; ерудиція; дотримання приватності та конфіденційності у роботі [4].

Професійний прогрес значною мірою зумовлений особистісним становищем індивіда, що Б. Д. Паригін називав «психологічною готовністю». Цей стан супроводжує активність людини, об'єднує її мотиви, сили та потенціал, спрямовуючи її енергію на самовтілення в професійному контексті [24].

І. В. Вачков та інші науковці виділяють ключові етичні конфлікти в роботі практичного психолога [8]:

1. між соціальними інтересами та інтересами окремої особи (сьогодні в моді підкреслювати превалювання індивідуальних інтересів над загальними, акцентуючи на праві на особисту свободу; але в світовій історії і колективній
2. пам'яті залишилися ті, хто вище своїх особистих інтересів ставив інтереси суспільства);
3. між світоглядом психолога та світоглядом конкретного клієнта;
4. між правом людини на самостійне вирішення своєї долі та її невідповідністю до цього, що виступає підставою для можливих маніпуляцій психолога;
5. між різними етичними системами та їх рівнями (цей конфлікт породжує проблеми, пов'язані з необхідністю встановити взаєморозуміння з різними клієнтами, включаючи тих, хто має інші ціннісні орієнтації);
6. між розширенням вибору (концепцій, методів, інструментів) для психолога і збільшенням його залежності від особи, що замовляє і фінансує його послуги;

7. між високими, благородними прагненнями психолога та його обмеженістю в доступних методах, коли він часто змушений вирішувати складні проблеми за допомогою простих розмов.

Професійна дієздатність психолога, який працює в умовах невизначеності, характеризується здатністю виконувати виробничі завдання та вирішувати стандартні проблеми професійної активності. Враховуючи посади, на яких може працювати випускник вищої освітньої установи, він повинен бути здатним виконувати виробничі обов'язки (реалізацію певних видів діяльності) та стандартні для цієї функції завдання. Кожному завданню відповідає набір вмінь для його рішення. Вищі навчальні заклади мають гарантувати, що випускники оволодіють системою вмінь для вирішення типових завдань під час виконання певних виробничих функцій [27].

Таким чином, можна вказати, що компетентнісні аспекти професії психолога, який працює в умовах невизначеності, мають велику широту, що є необхідним для здобуття навичок, необхідних для професії психолога.

1.3. Особливості соціальних уявлень різних фахівців про професійні вимоги до сучасного психолога

Соціальні уявлення студентів про професійні вимоги до роботи психолога в умовах невизначеності, особливо військового часу, можуть відрізнятися в залежності від освітнього контексту, культури, особистих досвідів та медійної впливовості. Важливо розглянути деякі загальні тренди та особливості. Дослідження соціальних уявлень студентів про професійні вимоги до роботи психолога в умовах невизначеності, особливо військового часу, має на меті виявити розуміння та уявлення студентів щодо ролі та відповідальності психолога в цих особливих обставинах [7].

Суть цього питання полягає в тому, що у випадках невизначеності, таких як військові конфлікти, роль психолога стає особливо важливою. Психологи надають неоціненну допомогу людям, що переживають стрес, страх та травму.

Отже, важливо зрозуміти, як студенти, що планують стати психологами, бачать свої обов'язки, вимоги та виклики в цьому контексті. Таке дослідження може допомогти в освітньому процесі, наприклад, виявити прогалини в освіті та підготовці студентів, а також з'ясувати, чи є вони готовими до реалій роботи в умовах невизначеності. Результати такого дослідження можуть бути використані для покращення навчальних програм і підготовки студентів до викликів, які вони можуть зустріти на своєму професійному шляху [23].

Вважаємо, що умови невизначеності, особливо в час війни, посилюють необхідність в психологічній стійкості та здатності ефективно управляти стресом, як для самого психолога, так і для його клієнтів. Студенти можуть визнавати важливість таких навичок та вимог до психолога. Також під час війни психологи часто викликаються надавати послуги кризового втручання, допомагаючи людям справлятися з травматичними подіями. Студенти можуть усвідомлювати цю необхідність та визнавати її як важливу вимогу до психолога.

Доречно згадати, що при важких обставинах існує ризик порушення етичних стандартів. Студенти можуть бачити, що підтримка етичних норм та професійної інтегритету є важливою. В цілому військові конфлікти та інші ситуації невизначеності можуть включати взаємодію з різними культурами. У цьому контексті студенти можуть усвідомлювати важливість міжкультурної компетентності для психолога.

Визначально, що часи невизначеності та війни можуть потребувати від психологів застосування специфічних терапевтичних навичок та методик, зокрема при роботі з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).

Все це може викликати в студентів бажання отримати більше освіти та підготовки, що допоможе їм краще підготуватися до роботи психолога в умовах невизначеності.

Професійні вимоги до роботи психолога в умовах невизначеності, особливо військового часу, можуть бути досить великими і включають наступні аспекти [29]:

1. Психологи мають володіти навичками саморегуляції та мають бути здатними ефективно управляти власним стресом, щоб допомогти іншим у складних умовах.

2. Психологи повинні бути здатними надавати кризову допомогу, включаючи працю з людьми, які пережили травматичні події, та допомогу в оцінці та обробці посттравматичного стресового розладу (ПТСР).

3. Психологи повинні дотримуватися високих етичних стандартів, незалежно від умов, в яких вони працюють.

4. В умовах війни, коли може бути потрібно взаємодіяти з людьми з різних культур, психологи повинні володіти міжкультурними компетенціями.

5. Уміння ефективно спілкуватися з клієнтами, колегами та іншими професіоналами в області здоров'я є важливими для психолога, особливо в ситуаціях невизначеності та війни.

6. Психологи повинні бути готові до прийняття швидких та інформованих рішень, які мають негайний вплив на добробут їхніх клієнтів.

7. Незважаючи на важкі обставини, психологи повинні залишатися чуйними та співчутливими до емоційного стану своїх клієнтів.

Усі ці вимоги є важливими для психолога, що працює в умовах невизначеності або війни, оскільки вони спрямовані на забезпечення найкращої можливої допомоги людям, які перебувають під впливом стресу, страху та нестабільності.

Висновки до першого розділу

Теорія соціальних уявлень, запропонована С. Московічі, грає ключову роль у дослідженні сприйняття професії психолога. Ця теорія допомагає аналізувати, як формуються і еволюціонують уявлення про психологів в суспільстві. Особливо цікаво це в аспекті професійного розвитку та ідентичності психолога. Професійні якості психолога, його особистісні характеристики, а також соціальні стереотипи, що існують у суспільстві, впливають на сприйняття професії. Ці елементи не тільки співвідносяться, але й взаємодіють, створюючи комплексний образ психолога.

У контексті невизначеності, особливо під час військових конфліктів, сприйняття ролі психолога набуває особливої актуальності. Студенти-психологи, зі своїм унікальним набором академічних знань та особистого досвіду, формують власні уявлення про цю професію. Ці уявлення можуть бути під впливом військових обставин, що змінюють звичні рамки професійної діяльності психолога і ставлять перед ним нові виклики. Важливість адаптації до цих обставин і розуміння їх впливу на професійну практику є ключовою для підготовки майбутніх фахівців. Важливо також розглядати, як соціальні уявлення впливають на кар'єрні амбіції та мотивацію студентів. Уявлення про роль та значимість психолога у суспільстві можуть мотивувати студентів до глибшого занурення в професію, або навпаки, створювати бар'єри через нереалістичні очікування або стереотипи. Таким чином, важливо осмислювати і рефлексувати ці уявлення, як у академічному, так і у професійному контекстах, для ефективного формування професійної ідентичності психолога.

Ці висновки відіграють критичну роль у формуванні майбутнього психологічного освітнього та професійного ландшафту, вказуючи на необхідність інтеграції теоретичних знань з реальними соціальними умовами та викликами.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЯВЛЕНЬ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ФАХОВИХ ГРУП ПРО ПРОФЕСІЙНОГО ПСИХОЛОГА

2.1. Характеристика вибірки

У дослідженні брали участь 75 осіб, вони були розподілені на три групи по 25 учасників у кожній. Кожна група представляла різні професійні категорії: юристи (12 жінок та 13 чоловіків віком від 21 до 56 років), військовослужбовці (10 жінок та 15 чоловіків віком від 21 до 59 років) та психологи (14 жінок та 11 чоловіків віком від 25 до 52 років). Опитані юристи і психологи працюють як в приватних, так і в державних організаціях.

Опитуваним було надано по 3 роздруковані анкети у період квітень-травень 2023 р. Це дало можливість зібрати і порівняти дані серед різних професійних груп і зрозуміти, як різні професійні досвіди можуть впливати на уявлення про роботу психолога в умовах невизначеності.

Кожна група учасників була запрошена висловити та оцінити свої уявлення про професію психолога, використовуючи методики, описані у п. 2.2.

Результати нами були проаналізовані та порівняні з метою виявлення відмінностей та схожості в уявленнях про професійного психолога у респондентів трьох зазначених груп: юристів, військових та психологів.

2.2. Методи і методики дослідження

З метою проведення емпіричного дослідження було використано три методики: «Особистісні риси психолога» (авторський особистісний диференціал), «Професійно-важливі якості психолога» (авторський диференціал для вимірювання ПВЯ спеціаліста) та опитувальник «Домінуючі мотиви» (А.В. Мікляєва, П.В. Румянцева).

Зазначені вище методики добиралися таким чином, щоб дати змогу глибше зрозуміти особливості уявлень професіоналів з різних галузей про роботу психологів в складних умовах невизначеності.

Методика 1. «Особистісні риси психолога» (Додаток А)

Методика «Особистісні риси психолога» – це інструмент, який був розроблений з метою визначення особистісних рис, які вважаються важливими для психолога, який працює в умовах сьогодення. Учасникам представлено 21 пару протилежних рис, які вони повинні оцінити за 7-мибальною шкалою від «риса проявляється сильно і чітко» до «важко сказати». Вона вимірює уявлення респондентів про різні особистісні риси, необхідні професійному психологу, та дозволяє визначити рівень їх вираженості. Така процедура дозволяє зібрати дані про те, які особистісні риси вважаються ключовими в професійній діяльності психолога.

У цьому дослідженні ми хочемо дізнатися, які професійно-важливі якості фахівці різних фахових груп вважають найбільш значущими для психолога-професіонала. Використовуючи 7-мибальну шкалу, опитувані оцінюють ступінь вираженості різних характеристик, включаючи: знання, ініціативність, стресостійкість, дисциплінованість, креативність, відповідальність та ін.

Методика також може допомогти розробити рекомендації для підготовки і підвищення кваліфікації психологів, які працюють в умовах невизначеності. Важливо зауважити, що дані з цього дослідження використовуються виключно в наукових цілях і залишаються анонімними. Учасникам дослідження гарантована конфіденційність їх відповідей.

Методика 2. «Професійно-важливі якості психолога» (Додаток Б)

Методика «Професійно-важливі якості психолога» є інструментом оцінювання ступеню вираженості різних аспектів фахових (спеціальних) компетентностей професійних психологів, особливо тих, хто працює в умовах військового часу. Ця методика дає можливість зрозуміти, які якості вважаються найважливішими в професійному виконанні своїх обов'язків.

Методика 2 містить 18 пар протилежних за своїм змістовним навантаженням рис. Кожна пара рис включає позитивну (+) та негативну (-) характеристики, які відображають різні аспекти професійних компетентностей особистості. Наприклад, обізнаність у професійних методах, техніках, методиках, прийомах – необізнаність у професійних методах, техніках, методиках, прийомах.

Респондентові пропонується оцінити ступінь вираженості кожної ПВЯ у професійного психолога за допомогою 7-мибальної шкали.

Методика може бути дуже корисною для збору даних про професійно-важливі якості, які повинні бути розвинені у спеціалістів, працюючих в умовах невизначеності. Також вона може служити основою для подальшого тренінгу і розвитку тих рис, які забезпечують професійну ефективність психологів.

Методика 3. «Домінуючі мотиви» (А.В. Мікляєва, П.В. Румянцева; Додаток В)

Методика «Домінуючі мотиви» складається з 31-го питання, які вимагають від респондентів оцінити ступінь їхньої згоди з рядом тверджень, користуючись шкалою від 0 до 5, де 0 відповідає відсутності означеного мотиву, а 5 – максимальній його вираженості. Ці питання враховують широкий спектр мотиваційних факторів, що впливають на професію психолога, включаючи творчість, особисте зростання, взаємодію з клієнтами, високу зарплату та ін.

За результатами відповідей на ці питання, можна виявити домінуючі мотиви, які спонукають людей обирати професію психолога, їх ставлення до роботи цього фахівця і розуміння сутності цієї професії. Результати можуть бути особливо корисні для осіб, які розглядають можливість вступу на навчання за освітніми програмами, орієнтованими на професійну підготовку психологів, а також для організацій, що шукають способи покращення навчання, привабливості та задоволеності роботою психологів. Окрім цього, ця методика може бути використана в наукових дослідженнях для вивчення установок і мотиваційних факторів, які впливають на вибір психологічної спеціалізації, а

також для виявлення можливих змін у цих установках протягом певного часу або в різних культурних або демографічних групах.

Результати дослідження за трьома описаними методиками дозволили спостерігати відмінності в уявленнях про професійного психолога серед представників 3-х різних спеціальностей (військові, юристи, психологи). Ці відмінності можуть свідчити, як про наявність різного професійного й особистого досвіду фахових взаємодій з психологом, так і про вплив особистісних характеристик респондентів на сприйняття ролі та обов'язків психолога, особливо в умовах невизначеності.

Використання результатів дослідження відкриває нові перспективи для глибшого розуміння, як особистісні уявлення та переконання можуть впливати на сприйняття та мотивацію в різних професійних групах. У майбутньому, ці дані можуть бути використані для розробки програм підготовки психологів, які більше відповідають уявленням і очікуванням фахівців різних груп.

2.3. Аналіз отриманих результатів

2.3.1. Загальні уявлення про особистісні, професійні та мотиваційні складові образу психолога-професіонала у спеціалістів різних фахових груп

Методика 1. «Особистісні риси психолога» (авторський особистісний диференціал, Додаток А)

Зазначена методика дозволяє виявити особливості вираженості особистісних рис професійного психолога засобами авторського особистісного диференціалу із застосуванням 7-мибальної шкали оцінювання сформованості кожної з 21-єї парної риси. Ці парні риси умовно складаються у 3 компоненти: 1) риси, які описують активність особистості психолога; 2) вольові риси; 3) морально-емоційні риси.

Підрахунки даних, отримані при виконанні методики фаховими військовими, детально наведені у Таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Результати виконання методики «Особистісні риси психолога»
фаховою групою «Військовослужбовці»**

Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення
Активність	6,08	Вольові риси	5,46	Морально-емоційні риси	6,48
Самостійність	6,72	Упертість	4,80	Чуйність	6,28
Товариськість	6,36	Наполегливість	6,56	Чесність	6,64
Стриманість	5,04	Напруженість	5,52	Добросовісність	6,84
Комунікабельність	6,80	Активність	6,08	Турботливість	6,56
Енергійність	6,16	Сила	6,12	Чуйність	5,88
Працелюбність	6,60	Стриманість	2,60	Відповідальність	6,84
Неординарність	4,92	Дисциплінованість	6,52	Оптимізм	6,36

Активність відображає рівень ініціативності та енергійності особистості.

Військові уявляють психолога, як активного, енергійного, спроможного самостійно приймати рішення, з розвиненою емоційною інтелектуальністю та сильними моральними принципами особистістю. Психолог повинен володіти високим рівнем довіри та повагою від колег.

Можна припустити, що вони здійснюють перенос якостей, професійно-важливих для фахового військовослужбовця, на психолога. Як наслідок, військовослужбовці роботу психолога оцінюють аналогічно, особливо, зважаючи на те, що наразі вона здійснюється в умовах воєнного часу.

Результати показують, що найвище військовослужбовці оцінюють в особистості професійного психолога вираженість його морально-емоційних рис (середній показник – 6,48), трохи нижче активність, енергійність (6,08) і ще нижче – вольові якості спеціаліста (5,46). Загалом, отримані результати можуть вказувати на те, що сучасний військовослужбовець сприймає психолога (фахові компетенції якого наразі дуже запитані) як високоморальну, активну та вольову особистість, готову допомагати всім, хто цього потребує.

Наступною фаховою групою, уявлення якої про професійного психолога вивчалось у нашому дослідженні, виступили юристи. Кількісний аналіз даних, отриманих за результатами роботи цих респондентів, наведений у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Результати виконання методики «Особистісні риси психолога»
фаховою групою «Юристи»**

Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє Значення	Компонент/ його складові	Середнє Значення
Активність	6,01	Вольові риси	5,73	Морально-емоційні риси	6,36
Самостійність	5,04	Упертість	4,36	Чуйність	6,24
Товариськість	6,24	Наполегливість	6,36	Чесність	6,68
Стриманість	5,92	Напруженість	6,40	Добросовісність	6,68
Комунікабельність	6,98	Активність	6,08	Турботливість	6,48
Енергійність	5,80	Сила	6,00	Чуйність	6,56
Працелюбність	6,28	Стриманість	4,48	Відповідальність	6,00
Неординарність	5,40	Дисциплінованість	6,48	Оптимізм	5,92

Юристи уявлять психолога, як активну, енергійну, товариську, чуйну та уважну особу до емоційних реакцій інших. Психолог у юристів асоціюється з високими моральними та етичними стандартами, який може впоратися з великим об'ємом інформації, документів. Також, психолог має бути наділений сильним вольовим потенціалом для можливості надати клієнту максимально об'ємну кваліфіковану допомогу з кожного питання. Крім того, психолог має бути добросовісним, щоб викликати повагу і довіру у клієнта та мати гарну репутацію для отримання нових клієнтів.

Цікавим і корисним для порівняльного аналізу аспектом дослідження, на нашу думку, виступає вивчення уявлень фахівців-психологів про психолога-професіонала. Кількісний аналіз даних, отриманих за результатами роботи цих респондентів, наведений у Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Результати виконання методики «Особистісні риси психолога»
фаховою групою «Психологи»**

Компонент/ його складові	Середнє Значення	Компонент/ його складові	Середнє Значення	Компонент/ його складові	Середнє Значення
Активність	5,71	Вольові риси	5,53	Морально-емоційні риси	6,51
Самостійність	6,12	Упертість	4,44	Чуйність	6,36
Товариськість	6,08	Наполегливість	6,36	Чесність	6,64

Стриманість	5,04	Напруженість	5,44	Добросовісність	6,68
Комунікабельність	6,68	Активність	6,04	Турботливість	6,52
Енергійність	5,80	Сила	5,88	Чуйність	6,44
Працелюбність	6,08	Стриманість	4,12	Відповідальність	6,48
Неординарність	4,80	Дисциплінованість	6,44	Оптимізм	6,48

Рівень вираженості рис, які належать до категорії «Активність», показує, що опитані психологи мають високий рівень активності (5,71), що є важливим для реалізації в їх професії. Висока активність може вказувати на те, що вони:

- Ефективно взаємодіють з клієнтами та активно вивчають нові методики.
- Виявляють самостійність та ініціативність в роботі.
- Здатні адаптуватися до різних ситуацій.

Вольові якості виражені в опитаних цієї фахової групи на доволі високому рівні (5,53). Це важливо для психолога, адже він повинен мати здатність керувати своїми емоціями, долати виклики та залишатись стриманим.

Найбільш вираженим особистісним компонентом Вольові якості досить високі (6,51) серед учасників дослідження. Це може вказувати на те, що психологи:

- Мають здатність долати професійні виклики.
- Здатні управляти своїми емоціями та діяти наполегливо до досягнення поставленої мети.
- Мають високий рівень самоконтролю, що допомагає їм опановувати себе у стресових ситуаціях

Ця категорія показує високий рівень емоційно-моральних якостей серед психологів. Це вказує на те, що вони емпатичні, відповідальні та чуйні до потреб і почуттів інших.

Емоційно-моральні якості на високому рівні серед учасників дослідження можуть свідчити про те, що:

- Психологи демонструють велику емпатію до своїх пацієнтів, що сприяє створенню довірливих відносин.
- Вони чуйно ставляться до своїх пацієнтів, розуміючи і поважаючи їхні емоції та переживання.

- Високий рівень відповідальності та добросовісності вказує на професійність психологів і їхню відданість своїй роботі.

Отже, загалом, психологи, які брали участь у дослідженні, володіють високими особистісними рисами, які є важливими для їх професії. Вони активні, мають високі волеві якості та відзначаються високим рівнем емоційно-моральних якостей.

Методика 2. «Професійно-важливі якості психолога» (авторський особистісний диференціал, Додаток Б)

Зазначена методика дозволяє виявити рівень сформованості та особливості уявлень представників трьох фахових груп про професійно-важливі риси професійного психолога засобами авторського особистісного диференціалу із застосуванням 7-мибальної шкали оцінювання сформованості кожної з 18-ти парних рис. Ці парні риси умовно складаються у 3 компоненти: 1) риси, які описують когнітивні якості у професійній взаємодії психолога; 2) його поведінкові характеристики; 3) комунікативні навички, стратегії поведінки в міжособистісній взаємодії.

Підрахунки даних, отримані при виконанні цієї методики військовими, детально наведені у Таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати виконання методики «Професійно-важливі якості психолога» фаховою групою «Військовослужбовці»

Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення
Когнітивний	6,18	Поведінковий	6,63	Комунікативний	6,43
Обізнаність у профес. методах	6,80	Адаптивність до екстремал. умов	6,60	Толерантність до невизначеності	5,80
Грунтовні знання	6,44	Ініціативність	6,52	Стресостійкість	6,60
Гнучкість мислення	6,36	Дисциплінованість	6,56	Врівноваженість	6,56
Креативність	5,64	Уміння слухати	6,80	Цілеспрямованість	6,48
Нестандартність рішень	5,28	Відповідальність	6,80	Наявність самовладання	6,40
Готовність постійно	6,60	Здатність брати відповідальність на себе	6,52	Здатність до діалогу з колегами, соц. оточенн.	6,76

оновлювати проф. знання					
-------------------------	--	--	--	--	--

Військовослужбовці оцінили когнітивні якості психолога найменшим балом – 6,18. Цей показник вказує на те, що військовослужбовці, теоретично, розуміють важливість наявності у психолога глибоких професійних знань, але не мають практичного досвіду переконатися в їх дієвості. Поряд з тим, такі якості, як «обізнаність у професійних методах» та «готовність постійно оновлювати професійні знання», вказують на те, що більшої уваги у військових заслуговують психологи, які постійно підвищують свою кваліфікацію.

Поведінкові характеристики психолога, на думку військових, оцінюються найвищим серед решти компонентів балом (6,63); що може свідчити про те, що військовослужбовці очікують від психолога дієвості, ініціативності та здатності адаптуватися до екстремальних умов. Ці якості визначають ефективність роботи психолога, зокрема, у воєнний час. Ознаками професійності спеціаліста виступають: «уміння слухати» і «здатність брати на себе відповідальність».

Комунікативні навички фахівця-психолога (6,43) розшифровуються військовиками як розвиненість навичок спілкування («здатність до діалогу» та «стресостійкість у спілкуванні»). Отже, для психолога важливо мати високі поведінково-адаптивні та комунікативні навички, особливо в умовах воєнного часу.

Загалом, ці результати можуть означати, що військовослужбовці прагнуть бачити поруч із собою психолога, який не тільки володіє глибокими професійними знаннями, але й має сильні комунікативні навички та може пристосуватися до військових реалій. Водночас, професійний психолог має бути ініціативним, відповідальним й володіти відмінними навичками командної роботи.

Наступною фаховою групою, уявлення якої про професійно-важливі якості спеціаліста-психолога вивчалися у нашому дослідженні, виступили юристи. Кількісний аналіз даних, отриманих за результатами роботи цих респондентів, наведений у Таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Результати виконання методики «Професійно-важливі якості психолога» фаховою групою «Юристи»

Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє Значення	Компонент/ його складові	Середнє значення
Когнітивний	6,40	Поведінковий	6,47	Комунікативний	6,41
Обізнаність у профес. методах	6,64	Адаптивність до екстремал. умов	6,48	Толерантність до невизначеності	6,12
Грунтовні знання	6,76	Ініціативність	6,12	Стресостійкість	6,40
Гнучкість мислення	6,44	Дисциплінованість	6,64	Врівноваженість	6,44
Креативність	5,92	Уміння слухати	6,76	Цілеспрямованість	6,44
Нестандартність рішень	5,88	Відповідальність	6,68	Наявність самовладання	6,44
Готовність постійно оновлювати проф. знання	6,80	Здатність брати відповідальність на себе	6,16	Здатність до діалогу з колегами, соц. оточенн.	6,64

В уявленнях правників складається, в принципі, доволі цілісний образ професійного психолога, оскільки всі компоненти професійно-важливих якостей фахівця виражені приблизно в одному діапазоні.

Когнітивні якості (6,40) професійного психолога оцінюються юристами з позиції фахових компетентностей («готовність постійно оновлювати професійні знання», «грунтовність знань», «обізнаність у професійних методах, методиках, техніках»). Означене розривається через здатність спеціаліста до аналітичного мислення, гнучкості у прийнятті рішень; що, у свою чергу, дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни, розробляти ефективні консультативні, корекційні, терапевтичні стратегії та вирішувати складні фахові завдання.

Поведінкові характеристики (6,47) оцінюються юристами в психологах найвище («уміння слухати», «відповідальність», «дисциплінованість»). Вони впливають на спроможність фахівця ефективно взаємодіяти з клієнтами, колегами, організаціями.

Комунікативні навички (6,41), на думку юристів, є допоміжними в роботі психолога, зокрема, «здатність до діалогу з колегами та ін.», «врівноваженість», «цілеспрямованість» забезпечують ефективне спілкування, побудову довірчих стосунків, надання якісної психологічної допомоги.

На наступному етапі опрацювання даних дослідження, здійснено аналіз уявлень фахівців-психологів про психолога-професіонала. Кількісний аналіз даних, отриманих за результатами роботи цих респондентів, наведений у Таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Результати виконання методики «Професійно-важливі якості психолога» фаховою групою «Психологи»

Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення	Компонент/ його складові	Середнє значення
Когнітивний	6,36	Поведінковий	6,51	Комунікативний	6,58
Обізнаність у профес. Методах	6,80	Адаптивність до екстремал. умов	6,64	Толерантність до невизначеності	6,48
Грунтовні знання	6,56	Ініціативність	6,08	Стресостійкість	6,64
Гнучкість мислення	6,80	Дисциплінованість	6,56	Врівноваженість	6,32
Креативність	6,20	Уміння слухати	6,80	Цілеспрямованість	6,68
Нестандартність рішень	4,96	Відповідальність	6,72	Наявність самовладання	6,48
Готовність постійно оновлювати проф. знання	6,84	Здатність брати відповідальність на себе	6,28	Здатність до діалогу з колегами, соц. оточенн.	6,88

В уявленнях психологів про колегу-професіонала на перше місце висуваються комунікативні навички (6,58), на друге – поведінкові характеристики (6,51), на третє – когнітивні якості (6,36).

Серед когнітивних якостей психологи особливо поцінують «готовність постійно оновлювати свої професійні знання», «обізнаність у професійних методах» і «гнучкість мислення». Означені якості, на думку психологів, допомагають їм швидко адаптуватися до нових ситуацій, широко аналізувати інформацію та розробляти ефективні стратегії дій.

Поведінкові характеристики демонструють, що психологи вважають за необхідне володіти не тільки професійними знаннями, але й мати ряд особистісних якостей, таких як «уміння слухати інших» і «відповідальна поведінка», що дозволяє їм ефективно взаємодіяти з клієнтами та колегами.

Комунікативні навички визначають спроможність професійного психолога до ефективного спілкування («здатність до діалогу з колегами та оточуючими», «цілеспрямованість» і «стресостійкість»), взаємодії з різними людьми та побудови довірчих відносин. Високий показник вказує на те, що для психолога ці навички є критично важливими, оскільки вони сприяють успішному вирішенню професійних завдань та створенню позитивного мікроклімату в колективі.

Отже, наведені вище результати демонструють, що незалежно від професійної групи (військовослужбовці, психологи, юристи), про успішність діяльності професійного психолога свідчить приблизно однаковий репертуар особистісних та професійно-важливих якостей. Водночас кожна з фахових груп визначає дещо відмінні сильні сторони ефективного спеціаліста, залежно від специфіки власної професії. Це може відображати особливості їх тренування, досвіду або особистої відданості.

Методика «Домінуючі мотиви» (А.В. Мікляєва, П.В. Румянцева)

Аналіз відповідей опитаних **військовослужбовців** щодо їх уявлень про професійну мотивацію професійної діяльності психолога, показав наступні результати.

1. Мотивація професійної допомоги з орієнтацією на саморозвиток (середній бал – 39,44). Це означає, що військовослужбовці на перше місце висувають мотивацію психологів, пов'язану з можливістю їх саморозвитку; оскільки бажання фахівців допомагати іншим тісно пов'язане з особистісним зростанням й професійною реалізацією.

2. Мотивація рішення особистих проблем – 21,65. Незважаючи на те, що цей показник менший, ніж попередній, певна частина військовослужбовців

уможливилю своє звернення до професійного психолога з метою вирішення власних проблем або в пошуках особистого розуміння.

3. Мотивація спілкування – 12,88. Для деяких військовослужбовців важливою є можливість спілкування в процесі роботи з психологом. Вони цінують взаємодію, обговорення проблем і ділення досвіду.

4. Зовнішня мотивація – 7,20. Невеликий відсоток військовослужбовців схиляється до думки про те, що психологи мотивуються до професійної діяльності переважно під впливом зовнішніх факторів, такими як зарплата або інші матеріальні вигоди.

Отже, більшість опитаних військовослужбовців цінують роботу психолога як засіб саморозвитку і професійної реалізації. Водночас існує певна частина респондентів, які звертаються до психолога з метою рішення особистих проблем. Зовнішні мотиви, такі як матеріальні вигоди, розглядаються військовими як менш значущі в роботі психолога.

Аналіз відповідей опитаних **юристів** щодо професійної мотивації психологів, виявив наступні результати.

1. Мотивація професійної допомоги з орієнтацією на саморозвиток (середній бал – 32,64). Юридична професія є дуже динамічною. Юристи оцінюють професійну мотивацію психологів по аналогії з мотивацією правників: для ефективності в обох спеціальностях найголовнішим є постійне оновлення своїх знань та навичок.

2. Мотивація рішення особистих проблем – 17,2. Як професійний юрист, так і кваліфікований психолог, постійно стикаються з особистими викликами, одним зі засобів подолання яких виступає успішне виконання обов'язків фахівця.

3. Мотивація спілкування – 9,40. Представники обох професій часто спілкуються з клієнтами, колегами, широким колом інших фахівців. Їх мотивація до спілкування може відображати бажання підтримувати профільні контакти, розвивати мережу зв'язків або отримувати підтримку в професійній спільноті.

4. Зовнішня мотивація – 4,96. Зовнішня мотивація для спеціалістів може включати такі фактори, як зарплата, соціальний статус або інші матеріальні

вигоди. Відносно низький показник може свідчити про те, що більшість юристів не вважає професійних психологів мотивованими виключно матеріальними благами.

Отже, опитані юристи, подібно до інших професійних груп, високо цінують саморозвиток у діяльності психологів. Вони також визнають важливість рішення особистих проблем і спілкування психологів в професійному контексті. Зовнішня мотивація, хоча і присутня, не є ключовим фактором для професійної ідентифікації психолога.

Аналіз відповідей опитаних *психологів* щодо уявлення про професійну мотивацію своїх колег показав наступні результати:

1. Мотивація професійної допомоги з орієнтацією на саморозвиток (середній бал – 40,56). Психологи часто зацікавлені в неперервному особистісному та професійному зростанні. Їх професія вимагає постійного вдосконалення знань, навичок та компетенцій; їм важливо зрозуміти інших людей, а також краще пізнати себе.

2. Мотивація рішення особистих проблем – 17,92. Незважаючи на наявні професійні навички, психологи також можуть стикатися з особистими викликами. Іноді це стає стимулом для обрання даної професії. Працюючи з клієнтами, психологи можуть отримувати нові перспективи і рішення для власних проблем.

3. Мотивація спілкування – 13,12. Спілкування є ключовою частиною роботи психолога. Мотивація до спілкування може вказувати на бажання психолога ділитися знаннями, набувати нового досвіду та взаємодіяти з іншими фахівцями. Цей показник також може відображати потребу в емоційному взаємозв'язку та підтримці в професійному середовищі.

4. Зовнішня мотивація – 8,64. Деякі психологи можуть бути мотивовані зовнішніми факторами, такими як зарплата, соціальний статус чи інші матеріальні вигоди. Цей показник досить низький, що може говорити про високу внутрішню мотивацію більшості психологів.

Отже, опитані психологи здебільшого високо цінують можливість саморозвитку засобами своєї професійної діяльності. Вони також визнають можливість вирішення особистих проблем, опанувавши професію психолога. Незважаючи на високий рівень внутрішньої мотивації, залишається важливою й зовнішня. Мотивація до спілкування підкреслює соціальний аспект роботи психолога.

2.3.2. Особливості уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога

Інформація, необхідна для порівняння результатів трьох груп респондентів за методикою «Особистісні риси психолога», детально представлена у Таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Порівняльний аналіз уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога за результатами методики «Особистісні риси психолога»

Компонент/ його складові	Середнє значення		
	Військові	Юристи	Психол.
Активність	6,08	6,01	5,71
Самостійність	6,72	5,04	6,12
Товариськість	6,36	6,24	6,08
Стриманість	5,04	5,92	5,04
Комунікабельність	6,80	6,98	6,68
Енергійність	6,16	5,80	5,80
Працелюбність	6,60	6,28	6,08
Неординарність	4,92	5,40	4,80
Вольові риси	5,46	5,73	5,53
Упертість	4,80	4,36	4,44
Наполегливість	6,56	6,36	6,36
Напруженість	5,52	6,40	5,44
Активність	6,08	6,08	6,04
Сила	6,12	6,00	5,88
Стриманість	2,60	4,48	4,12
Дисциплінованість	6,52	6,48	6,44
Морально-емоційні риси	6,48	6,36	6,51
Чуйність	6,28	6,24	6,36
Чесність	6,64	6,68	6,64
Добросовісність	6,84	6,68	6,68

Турботливість	6,56	6,48	6,52
Чуйність	5,88	6,56	6,44
Відповідальність	6,84	6,00	6,48
Оптимізм	6,36	5,92	6,48

Аналізуючи уявлення представників різних фахових груп про професійного психолога, можна відзначити наступні тенденції. Військовослужбовці найбільш схильні уявляти психологів активними й енергійними, що є зрозумілим, оскільки активний підхід до обов'язків, критично важливий у військовій сфері, розповсюджується ними й на психологів. Військовослужбовці, в рейтингу активності набрали 6,08, схильні уявляти психологів як вкрай активних і енергійних.

Юристи, з показником активності 6,01, також оцінюють психологів, як активних, віддзеркалюючи інтенсивний характер їхньої роботи. Юристи завжди активні, що дозволяє їм одночасно охопити декілька напрямків діяльності в різних сферах: кримінальному, цивільному, господарському судочинстві. Тим часом, психологи самі мають найнижчий показник активності, 5,71, що вказує на дещо відмінне власне сприйняття своєї професії. Для психологів важлива внутрішня швидкість, а не зовнішня. Психолог робить акцент на можливість не зупинятися на будь-якому стані, емоції та не залипати в цьому, а постійно рухатися вперед.

Що стосується вольових якостей, юристи мають найвищий показник, 5,73, що може вказувати на часту необхідність у прийнятті важливих рішень, розуміння відповідальності за прийняте рішення та витримуванні стресу. Психологи знаходяться трохи нижче з показником 5,53, що все ще є досить високим. Оскільки одним із важливих завдань – спонукання людини до нових дій. Військовослужбовці мають найнижчий рівень вольових якостей, 5,46, що може свідчити про більшу орієнтацію на командну роботу та зовнішню підтримку.

У сегменті емоційно-моральних якостей психологи мають найвищий показник, 6,51, що відповідає специфіці їх професії, де необхідне глибоке розуміння емоційних потреб, станів, переживань, відчуттів, емоцій інших. Військовослужбовці мають трохи менший показник, 6,48, що підкреслює важливість моральної витривалості в умовах військової служби. Юристи, з показником 6,36, мають найнижчий рівень емоційно-моральних якостей, оскільки юрист має відключи емоції для прийняття законного рішення.

Отже, кожна професійна група має свої унікальні характеристики в рамках цих параметрів. Це може відображати особливості їх роботи, специфіку взаємодії з людьми та вимоги до їх особистісних якостей.

Порівняльні результати виконання методики «Професійно-важливі якості психолога» трьома групами респондентів, наведені у Таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Порівняльний аналіз уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога за результатами методики «Професійно-важливі якості психолога»

<i>Компонент/ його складові</i>	<i>Середнє значення</i>		
	<i>Військові</i>	<i>Юристи</i>	<i>Психол.</i>
Когнітивний	6,18	6,40	6,36
Обізнаність у професійних методах	6,80	6,64	6,80
Грунтовні знання	6,44	6,76	6,56
Гнучкість мислення	6,36	6,44	6,80
Креативність	5,64	5,92	6,20
Нестандартність рішень	5,28	5,88	4,96
Готовність постійно оновлювати професійні знання	6,60	6,80	6,84
Поведінковий	6,63	6,47	6,51
Адаптивність до екстремальних умов	6,60	6,48	6,64
Ініціативність	6,52	6,12	6,08
Дисциплінованість	6,56	6,64	6,56
Уміння слухати	6,80	6,76	6,80
Відповідальність	6,80	6,68	6,72
Здатність брати відповідальність на себе	6,52	6,16	6,28
Комунікативний	6,43	6,41	6,58
Толерантність до невизначеності	5,80	6,12	6,48
Стресостійкість	6,60	6,40	6,64
Врівноваженість	6,56	6,44	6,32

Цілеспрямованість	6,48	6,44	6,68
Наявність самовладання	6,40	6,44	6,48
Здатність до діалогу з колегами, соціальним оточенням	6,76	6,64	6,88

У ході аналізу уявлень представників різних професійних груп щодо характеристик професійного психолога, було виявлено ряд важливих тенденцій, які відображають різноманітність поглядів залежно від професійного досвіду та фахового контексту.

У сфері когнітивних якостей, юристи, з середнім показником 6,40, виявили високу оцінку цих якостей у психологів. Це, ймовірно, відображає те, наскільки важливими є аналітичні здібності та критичне мислення у їх власній професійній діяльності. З іншого боку, психологи, з показником 6,36, також виявили глибоке розуміння цих якостей, що підкреслює значення інтелектуального компоненту в їх професії. Військовослужбовці, навпаки, з найнижчим показником 6,18, менше акцентують на когнітивних якостях, швидше за все, через відмінності у специфіці їх роботи, де більше уваги приділяється іншим аспектам професійної діяльності.

Щодо поведінкових характеристик, військовослужбовці, з найвищим показником 6,63, віддали перевагу таким якостям, як дисциплінованість та рішучість, що важливо у військовій сфері. Психологи, з показником 6,51, висловили важливість адекватної поведінки у професійному спілкуванні з клієнтами. Юристи, з трохи нижчим показником 6,47, також високо оцінили поведінкові якості, хоча їхній акцент зміщений порівняно з іншими групами.

У цілому, результати дослідження вказують на те, що представники різних професій формують різні очікування та вимоги до особистісних якостей психологів, особливо акцентуючи на таких аспектах, як когнітивні здібності, поведінкові та комунікативні характеристики. Це демонструє, що професійне сприйняття професійного психолога є багатограним і залежить від особливостей кожної конкретної професійної групи.

Порівняльні результати виконання методики «Домінуючі мотиви», представниками трьох груп респондентів наведено у Таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Порівняльний аналіз уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога за результатами методики «Домінуючі мотиви»

<i>Види професійної мотивації психолога</i>	<i>Середнє значення</i>		
	<i>Військові</i>	<i>Юристи</i>	<i>Психол.</i>
Мотивація професійної допомоги з орієнтацією на саморозвиток	39,44	32,64	40,56
Мотивація рішення особистих проблем	21,65	17,2	17,92
Мотивація спілкування	12,88	9,40	13,12
Зовнішня мотивація	7,20	4,96	8,64

Зважаючи на наведене вище, можемо відзначити наступні тенденції, які змальовують певні спільні та відмінні характеристики в контексті мотивації:

1. Мотивація професійної допомоги з орієнтацією на саморозвиток. Всі три групи цінують саморозвиток, але психологи та військовослужбовці мають вищий рівень мотивації в цьому напрямку порівняно з юристами. Це може вказувати на те, що професійний ріст та навчання є важливими для професій, які стикаються з великими психологічними навантаженнями або постійно змінюються в умовах служби чи дослідження.

2. Мотивація рішення особистих проблем. Військовослужбовці мають вищий рівень мотивації у цьому напрямку, що може бути пов'язано з особливостями їхньої професії, де особисті проблеми можуть впливати на виконання службових обов'язків.

3. Зовнішня мотивація. Юристи мають найнижчий показник зовнішньої мотивації, що може свідчити про те, що вони менше мотивовані зовнішніми

факторами, такими як зарплата або соціальний статус, у порівнянні з іншими групами.

4. Мотивація спілкування. Юристи також мають найнижчий показник в цьому напрямку, що може вказувати на більш індивідуалізований підхід до своєї роботи або менший акцент на міжособистісних відносинах у порівнянні з психологами та військовослужбовцями.

Тому, хоча всі три групи професіоналів визнають важливість саморозвитку та рішення особистих проблем, є певні відмінності в їхніх мотиваційних пріоритетах. Військовослужбовці і психологи схожі за багатьма параметрами, але юристи відзначаються меншою зовнішньою мотивацією та меншим акцентом на спілкуванні.

2.4. Просвітницький захід на тему: «Професійна психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу»

На основі проведеного емпіричного дослідження нам вдалося визначити спільне та відмінне серед трьох опитаних груп фахівців, які надали своє бачення роботи професійного психолога, фактично, працюючого в умовах невизначеності.

Окрім цього варто взяти до уваги той фактор, що про професію психолога, чув кожен з опитуваної групи, однак скористалися їх послугами одиниці з числа опитуваних юристів та військовослужбовців.

Зокрема, з групи опитуваних юристів 25 осіб, лише 6 осіб мали досвід роботи з психологом, з військовослужбовців 2 особи.

Відсутність досвіду роботи з психологом та реальних результатів призводить до низького рівня довіри до психолога. В свою чергу вказане приводить до небажання скористатися послугами психолога.

Тому ми розробили просвітницький захід, окресливши три важливі питання, які визначили за допомогою проведеного дослідження.

Тема: «Професійна психологічна підтримка й допомога в умовах

воєнного часу»

Аудиторія: студенти спеціальності «Психологія»

Кількість годин: 2

Вид заняття: лекція

Мета заняття:

- *навчальна:* ознайомити студентів із поняттями «психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу», розрізняти основні поняття та розуміти їх сенс;
- *виховна:* виховувати інтерес до вивчення поняття «психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу» як запоруки щасливого майбутнього, сьогодення;
- *розвивальна:* розвивати мислення, уважність, володіти навичками аналізу отриманої інформації та виділяти для себе основний сенс.

Міжпредметні зв'язки: соціологія, психологія, вікова психологія.

Матеріально-технічне забезпечення заняття: друковані матеріали, мультимедійне обладнання, презентація, відео-матеріали, схеми та таблиці до теми.

Організація заняття: вітання, перевірка явки слухачів і готовність аудиторії до заняття.

Мотивація: обґрунтувати необхідність вивчення поняття «психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу» задля формування світогляду та розвитку своїх поглядів.

План

1. Професія та вимоги до компетенцій психолога у сучасному суспільстві.
2. Сфера послуг та можливості звернення до психолога.
3. Причини опору до звернення за професійною психологічною допомогою.

Викладач: Батюк Ірина Володимирівна

1. Професія та вимоги до компетенцій психолога у сучасному суспільстві

Професія психолога в сучасному світі вимагає не лише глибокого розуміння людської психіки та поведінки, але й володіння широким набором компетенцій, які є критично важливими для ефективного виконання професійних обов'язків. Серед цих компетенцій особливе місце займає вміння активно слухати своїх клієнтів. Це не просто здатність чути те, що говориться, але й здатність відчувати підтексти, емоції, невербальні сигнали, які дозволяють глибше зрозуміти проблеми та потреби клієнта.

Емпатія, ще одна ключова якість, якою повинен володіти психолог, дозволяє встановлювати глибокий емоційний зв'язок з клієнтами, демонструючи розуміння та співпереживання їхньому досвіду. Це особливо важливо в ситуаціях, коли людина переживає складні емоційні стани або труднощі.

Навички критичного мислення є невід'ємною частиною роботи психолога, оскільки вони дозволяють аналізувати інформацію, виявляти приховані проблеми та розробляти стратегії для їхнього вирішення. Ці навички також допомагають уникнути поспішних висновків і забезпечують об'єктивний підхід до кожного випадку.

Здатність до наукового аналізу також є важливою для психологів. Вона включає в себе здатність використовувати наукові методи і теорії для розуміння людської поведінки та психічних процесів. Вона допомагає психологам залишатися в курсі останніх наукових досліджень і застосовувати ці знання на практиці. На додаток до цих компетенцій, сучасні психологи мають керуватися етичними принципами у своїй роботі. Це означає поважати конфіденційність клієнтів, демонструвати професійну чесність та відповідальність, а також уникати будь-яких конфліктів інтересів.

У воєнний час роль психолога стає ще більш значущою та складною. У ці періоди психологи стикаються з екстремальними умовами та високим рівнем стресу серед клієнтів, що вимагає від них особливої стійкості, гнучкості та здатності швидко адаптуватися до складних і змінних обставин. Психолог повинен бути підготовлений до надання ефективної підтримки в умовах, де звичайні методи можуть бути неефективними або недоступними, і де важливо

швидко оцінювати ситуацію та приймати виважені рішення для допомоги своїм клієнтам.

2. Сфера послуг та можливості звернення до психолога

Психологи відіграють ключову роль у наданні допомоги та підтримки людям, особливо у складних умовах, таких як воєнний час. Вони пропонують широкий спектр послуг, який охоплює не тільки індивідуальну та групову терапію, але й консультування з різноманітних питань, які можуть включати стрес, травми, сімейні проблеми, професійний розвиток та інші. Ці послуги набувають особливої важливості в умовах воєнного часу, коли люди стикаються з надзвичайно складними емоційними та психологічними викликами.

В контексті воєнного конфлікту, психологи часто працюють з людьми, які страждають від посттравматичних стресових розладів, що можуть виникнути внаслідок прямого впливу війни, переживання насильства або втрати. Психологічна підтримка в таких випадках включає допомогу у впорядкуванні травматичних досвідів, навчанні способам справляння з тривогою та відновленні внутрішньої рівноваги. Крім того, психологи займаються вирішенням сімейних проблем, які можуть поглиблюватися або виникати в умовах воєнного конфлікту. Це може включати консультування щодо питань сімейних відносин, батьківства в умовах кризи, а також допомогу у вирішенні конфліктів та зміцненні сімейних зв'язків.

Питання професійного розвитку та кар'єрного консультування також стають актуальними, оскільки воєнні події можуть суттєво вплинути на професійні перспективи та робоче середовище людей. Психологи допомагають клієнтам адаптуватися до нових умов роботи, розробляти стратегії подолання професійних труднощів, а також планувати майбутнє в умовах невизначеності. Крім того, в умовах воєнного часу, психологи часто займаються питаннями, пов'язаними з повсякденним життям та особистими проблемами, які можуть виникнути або посилитися через стрес та зміни, що відбуваються в суспільстві. Це може включати допомогу у вирішенні особистих конфліктів, навчанні

способам справляння з повсякденними труднощами, підтримці у встановленні та досягненні особистих цілей.

Все це свідчить про те, що роль психологів у воєнний час є надзвичайно важливою та багатогранною. Вони допомагають людям не тільки впоратися з безпосередніми наслідками війни, але й адаптуватися до змін, які війна принесла в їхнє життя, підтримуючи їхнє психологічне благополуччя та сприяючи відновленню внутрішньої гармонії.

3. Причини опору до звернення за професійною психологічною допомогою

Опір звернення до психолога за професійною допомогою є складним та багатогранним явищем, особливо у воєнні часи, коли емоційний та психологічний тиск на людину значно зростає. Серед основних причин, через які люди можуть уникати звернення до психолога, варто виокремити кілька ключових факторів.

Перша та найпоширеніша причина - це стигма, пов'язана з психічним здоров'ям. У багатьох суспільствах існує помилкова думка, що звернення за психологічною допомогою є ознакою слабкості або нездатності самотійно впоратися з проблемами. Такі стереотипи можуть утримувати людей від пошуку допомоги, оскільки вони бояться бути поміченими як нездатними контролювати своє життя.

Другою значною причиною є страх бути неправильно зрозумілим або засудженим. Багато людей вважають, що розкривати свої особисті проблеми та емоції перед сторонніми - це ризиковано, оскільки це може призвести до непорозумінь або негативних оцінок з боку інших. Це почуття особливо гостре у воєнний час, коли соціальний тиск та нестабільність збільшуються.

Третьою проблемою є недостатнє усвідомлення важливості психологічної допомоги. Часто люди не розуміють, наскільки значущий вплив психологічне здоров'я має на їхнє життя та благополуччя. Вони можуть недооцінювати вплив стресу, тривоги та інших психічних розладів, вважаючи, що зможуть самотійно справитися з цими проблемами, або що ці проблеми є тимчасовими та самі зникнуть.

Четвертою значною причиною є недовіра до професіоналів. Це може бути пов'язано з попереднім негативним досвідом звернення за допомогою, чутками або стереотипами про психологів, або просто з незнанням про те, як саме психолог може допомогти.

Окрім цього, в умовах воєнного часу, може зрости відчуття необхідності зосередитися на виживанні та фізичній безпеці, відсуваючи на другий план психологічне здоров'я. Люди можуть відчувати, що в умовах кризи їм потрібно бути «сильними» та зосередженими на більш нагальних потребах, як то забезпечення їжі, безпеки або допомога родині.

Усвідомлення та розуміння цих бар'єрів є ключовим для їхнього подолання. Освітні програми, публічні кампанії, а також робота психологів з клієнтами мають спрямовуватися на зниження стигми, підвищення обізнаності про значення психологічної допомоги, створення довірливого середовища та надання точної інформації про переваги та можливості психотерапії.

Висновки. Як фахівці в галузі психології, ми усвідомлюємо, що професія психолога в сучасному світі ставить перед нами високі вимоги, які охоплюють не тільки глибоке розуміння людської психіки та поведінки, але й володіння широким спектром компетенцій. Серед найважливіших навичок для ефективної роботи варто виділити активне слухання, що дозволяє нам відчувати підтексти, емоції, невербальні сигнали наших клієнтів. Емпатія, як ключова якість, допомагає нам встановлювати глибокий емоційний зв'язок з клієнтами, особливо важливий при роботі з людьми, що переживають складні емоційні стани. Навички критичного мислення та здатність до наукового аналізу дозволяють нам аналізувати інформацію, виявляти приховані проблеми і застосовувати наукові підходи у роботі. Етичні принципи, такі як конфіденційність, професійна чесність та відповідальність, також є невід'ємною частиною нашої практики.

У воєнний час роль психолога стає ще більш значущою та складною. Ми стикаємося з екстремальними умовами, високим рівнем стресу серед клієнтів, що вимагає від нас особливої стійкості, гнучкості та здатності швидко адаптуватися

до змінних обставин. Наша робота включає не тільки індивідуальну та групову терапію, але й консультування з різноманітних питань, включаючи стрес, травми, сімейні проблеми, професійний розвиток. В умовах воєнного часу ми часто працюємо з посттравматичними стресовими розладами, сімейними проблемами, питаннями кар'єрного консультування та допомагаємо клієнтам адаптуватися до нових умов життя.

Однак, незважаючи на важливість нашої роботи, існує опір звернення за професійною психологічною допомогою. Основні причини включають стигму, пов'язану з психічним здоров'ям, страх непорозумінь або засудження, недостатнє усвідомлення важливості психологічної допомоги та недовіру до професіоналів. У воєнний час люди часто відчують необхідність зосередитися на виживанні та фізичній безпеці, відсуваючи на другий план психологічне здоров'я. Це вимагає від нас, як психологів, особливих зусиль для подолання цих бар'єрів через освітні програми, публічні кампанії та створення довірливого середовища для наших клієнтів.

Таким чином, ми, як психологи, граємо ключову роль у підтримці психологічного благополуччя осіб, особливо у складних умовах, таких як війна.

Висновки до другого розділу

Військовослужбовці мають найвище уявлення про активність психологів, що відповідає динамічному темпу їхньої власної професійної діяльності. Юристи також уявляють психологів як активних, відображаючи інтенсивний характер юридичної роботи. У свою чергу, психологи вважають себе менш активними.

Щодо вольових якостей, юристи очолюють рейтинг, мабуть, через постійну потребу у прийнятті важливих рішень під тиском. Психологи, також вважають, що вони володіють сильними вольовими якостями, хоча цей показник трохи нижчий, ніж у юристів. Військовослужбовці мають найменший показник вольових якостей, що може вказувати на їхню залежність від командної взаємодії.

У сфері емоційно-моральних якостей психологи мають найвищий рівень, що відображає їхню професійну необхідність в емпатії та розумінні емоцій клієнтів. Військовослужбовці також вважають, що вони мають високий рівень таких якостей, хоча цей показник трохи нижчий, відображаючи важливість моральної витривалості в їхній професії. Юристи мають найнижчий показник у цій категорії, але все одно вважають емоційно-моральні якості значущими.

Когнітивні якості найвище оцінюються юристами, підкреслюючи значення аналітичних навичок та критичного мислення. Психологи також наголошують на важливості глибокого розуміння людської психіки та поведінки. Військовослужбовці менше акцентують на когнітивних якостях.

Поведінкові характеристики професійного психолога найвище оцінюються військовослужбовцями; найнижче – юристами.

Таким чином, кожна фахова група формує своє унікальне бачення професійного психолога, що відображається у різних аспектах, таких як активність, вольові та емоційно-моральні якості, когнітивні здібності та поведінкові характеристики.

ВИСНОВКИ

Результати проведених теоретичного та емпіричного дослідження особливостей уявлень представників різних фахових груп про професійного психолога дозволяють дійти наступних висновків.

1. Актуальні соціально-психологічні джерела тлумачать феномен соціальних уявлень, як: соціальні уявлення – це спосіб, яким люди структурують та інтерпретують інформацію про світ навколо них, заснований на їхніх культурних, історичних та особистісних контекстах. Ці уявлення формують наше сприйняття реальності, впливають на наші думки, почуття та поведінку, і є важливою частиною того, як ми розуміємо та взаємодіємо з соціальним світом. Вони відіграють ключову роль у формуванні наших поглядів на професії, такі як психологія, визначаючи, як ми оцінюємо їх важливість, роль у суспільстві та очікувані компетенції.

2. З'ясовано, що професіоналізм сучасного психолога визначають, переважно, наступні компетенції:

2.1. Емпатія та міжособистісні навички, тобто, здатність розуміти та відчувати емоції інших, підтримувати ефективне спілкування, та встановлювати довірчі відносини.

2.2. Професійні знання та постійне навчання, тобто, глибоке розуміння теоретичних підходів у психології, постійне оновлення знань з огляду на найновіші дослідження та практики в галузі.

2.3. Аналітичні здібності та критичне мислення, тобто, здатність аналізувати складні психологічні проблеми, використовувати критичне мислення для розробки стратегій вирішення, та гнучко підходити до різних ситуацій.

3. Проведене емпіричне дослідження виявило наявність схожих та відмінних уявлень представників різних фахових груп про професійну діяльність психолога.

Схожість в уявленнях юристів, військовослужбовців і психологів про професійного психолога полягає в наступному.

3.1. Розуміння важливості особистого та професійного розвитку спеціаліста-психолога, особливо в контексті потреби його постійного вдосконалення в умовах швидких соціальних змін.

3.2. Оцінка психології як важливої складової для забезпечення ефективності та благополуччя в різних професійних сферах.

4. Відмінності в уявленнях юристів, військовослужбовців і працюючих психологів про професійного психолога відображають фахову специфіку представників кожної групи та їхні унікальні потреби й очікування від діяльності компетентного психолога.

4.1. Юристи:

- Вважають за необхідне, щоб психологи володіли глибокими знаннями у сфері права та етики.

- Підкреслюють значення аналітичних здібностей психолога у вирішенні конфліктних ситуацій.

- Наголошують на високій здатності психолога до критичного мислення та об'єктивності.

- Найбільш запитаними особистісними рисами професійного психолога вважають: комунікабельність, неординарність, стриманість, чесність, чуйність.

- Провідними професійно-важливими якостями психолога вважають: ґрунтовні знання й дисциплінованість.

- Юристи менш мотивовані зовнішніми факторами, ніж психологи та військовослужбовці, що може вказувати на вищу цінність професійної етики та внутрішніх стандартів для них.

4.2. Військовослужбовці:

- Акцентують увагу на необхідності ґрунтовних знань та навичок психологів саме у галузі військової психології.

- Цінними особистісними характеристиками психолога вважають: працелюбність, товариську, енергійність, наполегливість (навіть, впертість).

- Наголошують на таких домінуючих професійно-важливих рисах, як: стресостійкість та здатність психологів швидко адаптуватися до змінюваних умов, відповідальність.

- Підкреслюють значення навичок кризового втручання та психологічної підтримки в екстремальних умовах.

4.3. Працюючі психологи:

- Наголошують на важливості неперервного особистісного й професійного розвитку та самоосвіти.

- Вважають професійно важливими рисами: навички емпатійної взаємодії, адаптація до екстремальних умов, толерантність до невизначеності.

- Виділяють оптимізм та чуйність як провідні особистісні особливості психолога-професіонала.

- Підкреслюють необхідність володіння широким репертуаром професійного інструментарію (різноманітними психотерапевтичними техніками, прийомами та методами).

5. На основі проведеного дослідження нами було розроблено просвітницький захід на тему: «Професійна психологічна підтримка й допомога в умовах воєнного часу», націленого на популяризацію фахової психологічної допомоги різним верства населення

Перспективами подальших досліджень, на нашу думку, можуть виступати проблеми впливу культурного та соціального контексту на формування уявлення громадян про роль та місце у суспільстві професійного психолога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранівський В.Ф. Ціннісні орієнтації студентської молоді та їх роль в консолідації українського суспільства. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2014. Вип.43.
2. Бойченко І. Сучасні методи та засоби оптимізації професійної самоідентичності майбутнього психолога. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Випуск 16 (61), Серія 12. Психологічні науки. 2021. С. 16-28.
3. Гліченко О. О. Професійна компетентність – освітній критерій професіоналізації майбутнього психолога. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 8 (322). Ч. 1. С. 81-88.
4. Григоренко Т. В. Компетентнісний підхід в контексті професійної підготовки психологів (спеціальних, клінічних). *Педагогічний часопис Волині*. 2019. №1 (12). С. 78-86.
5. Григоренко Т. В. Сучасні підходи до формування професійної компетентності психолога (спеціального, клінічного). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 8 (102). 2020. С. 107-118.
6. Григоренко Т. В. Формування професійних компетентностей у психолога (спеціального, клінічного) у процесі навчання. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за 016 Спеціальна освіта. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ. 2021. 468 с.
7. Гриневич В. Емоційний інтелект як чинник професійної компетентності психолога. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія*, 2016. 3, С. 67-72.
8. Дорош І.М. Забезпечення необхідного рівня стресостійкості працівників підприємства на етапі їх працевлаштування. *Теорія і практика економіки та управління промисловими підприємствами*. № 1(17). 2015. С. 90-94.
9. Дроздов О.Ю. Соціальні уявлення про Захід та Схід України як складові масової геополітичної свідомості. *Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць*.

2021. №22. URL: <http://family-medicine.com.ua/index.php/2227-6246/article/view/159539> (дата звернення: 07.07.2023).

10. Дроздов О.Ю. Особливості соціальної довіри вітчизняних студентів до представників різних професійних груп. *Одинадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання*. 2021. С. 93-97.

11. Дроздов О.Ю. Уявлення студентів-психологів про майбутню роботу. *Актуальні проблеми психології. Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія*. 2000. № 5. С. 45-48.

12. Дуткевич ТВ. Психологічне поняття успіху особистості. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*, 2018. Вип. 17. Т. 1. С.132-133.

13. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби/ за заг. ред. В.Г.Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 2018. 106 с.

14. Зязюн І.А. Духовна еліта у суспільстві: інтелігентність і громадськість. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти/ за ред. Л. Тавжнянського та О. Романовського*. Харків: НТУ «ХПІ», 2003. Вип. 1 (5). С. 32-41.

15. Калашник А., Кравченко Ю. Розвиток емоційного інтелекту в психологічній роботі зі студентами. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*. 2020. 1(49), С. 121-126.

16. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця. Монографія. Київ. ДП «Інформаційно-аналітичне агентство». 2012. С. 61-72.

17. Кошонько Г.А. Сутність та структура професійної компетентності педагога. *Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів*. 2016. С. 30-37.

18. Крикля К.П. Психологічні особливості професійного становлення майбутнього психолога в умовах сучасного суспільства. *Науковий вісник*

Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: Психологія. 2012. Вип. 2 (1). С. 409-417.

19. Ляховець. Л.О. Уявлення студентів-старшокурсників про роботу психолога в умовах військового часу / Тринадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання: Матеріали Міжнародної наукової онлайн конференції (25 листопада 2022 р., м. Чернігів) / за наук. ред. О.Ю. Дроздова. Ел. видання. Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. Том 1. С. 82-88. URL: <https://drive.google.com/file/d/1wwuE4YGOuiioE3kCLiMPGz2wbl9SQqJ/view>

20. Ляховець. Л.О. Динаміка навчально-професійної мотивації студентів-психологів. *Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ-Ніжин: Видавництво ПП Лисенко М.М., 2013. Том 11, вип. 8, част. 1. С. 612-618.*

21. Ляховець Л.О. Уявлення про професію психолога: основні тенденції досліджень. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Психологічні науки: зб. наук. праць у 2-х т. / гол. ред. М.О. Носко. Чернігів: ЧНПУ, 2014. Вип. 121. Т. 1. С. 217-221.*

22. Московичи С., Жодле Д. Социальное представление: феномены, концепт и теория. *Социальная психология / под ред. С. Московичи. СПб. Питер, 2007. С. 372-394.*

23. Назар М. М. Дистанційні навчальні курси та розвиток суб'єктності у віртуальному середовищі. *Реформа освіти в Україні, Інформаційно-аналітичне забезпечення: зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ. 15 жов. 2020 р. Київ. 2020. С. 63-65.*

24. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти. П.П. Горностай, М.М. Слюсаревський, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, Н.В. Хазратова та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ. Талком, 2018. 580 с.

25. Панок В.Г. Становлення психологічної служби системи освіти в контекстів суспільних трансформацій в Україні. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія. Харків. ХНПУ. 2018. Вип. 58. С. 8-24.*

26. Панок В.Г. Реформування змісту, форм і методів підготовки практикуючих психологів як нагальна вимога суспільної практики. *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. 2002. Вип. 4. С. 18-28.

27. Перегончук Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх психологів у сучасному освітньому просторі. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південноукраїнського Національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Том 11. Київ. ДП «Інформаційно-аналітичне агенство». 2016. С. 49-55.

28. Перегончук Н.В. Модель психологічного супроводу розвитку професійної компетентності майбутніх психологів. *Актуальні проблеми психології. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. Том 11. Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 2019. С. 364-380.

29. Плахова О. Метод кейс-стаді в умовах діяльнісно-компетентнісного підходу до підготовки соціальних працівників. *Socioпростір: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. Харків. 2020. С.61-67.

30. Професійна орієнтація/ Єгорова Є.В., Ігнатович О.М., Кобченко В.В., Литвинова Н.І., Марченко І.Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В.В., Татаурова-Осика Г.П., Шевенко А.М. Кіровоград. Імекс-ЛТД. 2014. 240 с.

31. Савицька О.В. Кар'єрне консультування як психологічний супровід професійного становлення майбутнього фахівця. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5. Т.1. С.105-109.

32. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. Київ. Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. С. 144-156.

33. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів у галузі спеціальної освіти. *Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова*. Київ. 2018. С. 168-192.

34. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19-28.

35. Сучасна молодь у соціально-психологічному вимірі: здобутки чернігівських психологів: монографія. За наук. ред. А.Г. Скок, О.Ю. Дроздова, Т.В. Данильченко. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 376 с.

36. Тертична Н.А., Лазуренко О.О. Компетентність як ціннісна орієнтація у професійній підготовці медичного психолога. *Особистість та її історія*: зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф. Ніжин. 2017. С. 103-105.

37. Титаренко І. Освітологічний контекст поняття «Соціально-культурні чинники». *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1-2 (16-17).

38. Титаренко Т.М. Життєві домагання і професійне становлення особистості практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. Вип. 4. С. 15-18.

39. Токарева Н. Проблема моделювання особистості практичного психолога в системі фахової підготовки. *Рідна школа*. 2010 № 7-8. С.24-28.

40. Фурман А. В. Типи наукових шкіл та умови їх ефективного функціонування. *Психологія і суспільство*. 2014. № 3. С. 11-29.

41. Чепелєва Н.В. Розуміння-інтерпретація-тлумачення Технології розвитку інтелекту. Т.2. №6 (17). 2017. URL: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/301 (дата звернення: 07.10.2023).

42. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки. монографія. Київ. Міленіум, 2005. 298 с.

43. Шевченко Н. Ф., Чепішко О. І. Професійна свідомість практикуючих психологів-початківців: специфіка розвитку. *JOURNAL OF PSYCHOLOGY RESEARCH*. 25 (8), 2019. С. 97-106.

44. Barbour J., & Lammers J. Measuring professional identity: a review of the literature and a multilevel confirmatory factor analysis of professional identity

constructs. *Journal of Professions and Organization*. 2 (1). 2015. P. 38-60. URL: <https://doi.org/10.1093/jpo/jou009> (дата звернення: 19.10.2023).

45. Howarth C., Foster J., Dorrer N. Exploring the potential of the theory of social representations in community-based health research- and vice versa. *Journal of Health Psychology*. 2004. Vol. 9. No. 2. P. 229-243.

46. Kellerman H., Burry A. Handbook of Psychodiagnostic Testing. Analysis of Personality in the Psychological Report. Fourth Edition. New York. Springer, 2013. 199 p.

47. Moscovici S. The phenomenon of social representations. Social representations: Explorations in social psychology. S. Moscovici / Ed. by G. Duveen. New York: New York University Press, 2000. P. 18-77.

48. Moscovici S. Why a theory of social representations? Representations of the social: bridging theoretical traditions. Ed. by K. Deaux, G. Philogène. Oxford: Blackwell Publishers, 2001. P. 18-61.

49. Moscovici S., Markova I. Ideas and their development: A dialogue between Serge Moscovici and Ivana Markova. Social representations: Explorations in social psychology. S. Moscovici. Ed. by G. Duveen. New York: New York University Press, 2000. P. 224-286.

50. Vygranka T. The features of formation of speech competence of future philologists in the educational process of institution of higher education. *International Academy Journal Web of Scholar*. 2019. 5(35), P. 26-30. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_wos/31052019/6502 (дата звернення: 14.10.2023).

ДОДАТОК А

ШАНОВНИЙ УЧАСНИКУ!

Кафедра загальної, вікової та соціальної психології Науково-навчального інституту психології та соціальної роботи НУЧК імені Т.Г. Шевченка вивчає особливості уявлень фахівців різних професійних груп про кваліфікованих спеціалістів-психологів, які працюють в умовах військового часу. Просимо Вашої допомоги у проведенні дослідження!

Щиро дякуємо за Вашу увагу, приділений час і співпрацю!

Методика 1. Особистісні риси психолога

Інструкція. У запропонованому бланку представлена 21 пара протилежних рис, які ілюструють особистісні особливості професійного психолога, працюючого в умовах сьогодення.

Оцініть, будь ласка, ступінь вираженості цих рис у *професійного психолога*, позначивши відповідну цифру, використовуючи **7-мибальну шкалу**, в якій:

3 – риса проявляється сильно і чітко;

2 – риса виражена досить помітно і часто зустрічається;

1 – риса проявляється інколи і слабо;

0 – важко сказати

+	Самостійність	3	2	1	0	1	2	3	–	Залежність
–	Упертість	3	2	1	0	1	2	3	+	Поступливий
+	Товариськість	3	2	1	0	1	2	3	–	Недружність
–	Стриманість	3	2	1	0	1	2	3	+	Рішучість
+	Наполегливість	3	2	1	0	1	2	3	–	Безпорадність
–	Некомунікабельність	3	2	1	0	1	2	3	+	Комунікбельність
+	Енергійність	3	2	1	0	1	2	3	–	Інертність
–	Напруженість	3	2	1	0	1	2	3	+	Розслабленість
+	Чуйність	3	2	1	0	1	2	3	–	Байдужість
–	Пасивність	3	2	1	0	1	2	3	+	Ініціативність
+	Сила	3	2	1	0	1	2	3	–	Слабкість
–	Нечесність	3	2	1	0	1	2	3	+	Чесність
+	Працелюбність	3	2	1	0	1	2	3	–	Непрацелюбність
–	Стриманість	3	2	1	0	1	2	3	+	Емоційність
+	Добросовісність	3	2	1	0	1	2	3	–	Недобросовісність
–	Недбалість	3	2	1	0	1	2	3	+	Турботливість
+	Дисциплінованість	3	2	1	0	1	2	3	–	Неорганізованість
–	Байдужість	3	2	1	0	1	2	3	+	Емпатійність
+	Неординарність	3	2	1	0	1	2	3	–	Типовість, звичайність
–	Безвідповідальність	3	2	1	0	1	2	3	+	Відповідальність
+	Оптимізм	3	2	1	0	1	2	3	–	Песимізм

ДОДАТОК Б

ШАНОВНИЙ УЧАСНИКУ!

Кафедра загальної, вікової та соціальної психології Науково-навчального інституту психології та соціальної роботи НУЧК імені Т.Г. Шевченка вивчає особливості уявлень фахівців різних професійних груп про кваліфікованих спеціалістів-психологів, які працюють в умовах військового часу. Просимо Вашої допомоги у проведенні дослідження!

Щиро дякуємо за Вашу увагу, приділений час і співпрацю!

Методика 2. Професійно-важливі якості психолога

Інструкція. У запропонованому бланку представлена 18 пар протилежних рис, які ілюструють професійно-важливі якості професійного психолога, працюючого в умовах **військового часу**.

Оцініть, будь ласка, ступінь вираженості цих рис у *професійного психолога*, позначивши відповідну цифру, використовуючи **7-мибальну шкалу**, в якій:

3 – риса проявляється сильно і чітко;

2 – риса виражена досить помітно і часто зустрічається;

1 – риса проявляється інколи і слабо;

0 – важко сказати

+	Обізнаність у професійних методах, техніках, методиках, прийомах	3	2	1	0	1	2	3	–	Необізнаність у професійних методах, техніках, методиках, прийомах
–	Неадаптивність до екстремальних умов	3	2	1	0	1	2	3	+	Адаптивність до екстремальних умов
+	Толерантність до невизначеності	3	2	1	0	1	2	3	–	Інтollerантність до невизначеності
–	Неглибокі знання	3	2	1	0	1	2	3	+	Грунтовні знання
+	Ініціативність	3	2	1	0	1	2	3	–	Безініціативність
–	Запальність	3	2	1	0	1	2	3	+	Стресостійкість
+	Гнучкість мислення	3	2	1	0	1	2	3	–	Негнучкість мислення
–	Недисциплінованість	3	2	1	0	1	2	3	+	Дисциплінованість
+	Врівноваженість	3	2	1	0	1	2	3	–	Неврівноваженість
–	Рутинність	3	2	1	0	1	2	3	+	Креативність
+	Уміння слухання	3	2	1	0	1	2	3	–	Невміння слухання
–	Нецілеспрямованість	3	2	1	0	1	2	3	+	Цілеспрямованість
+	Нестандартність рішень	3	2	1	0	1	2	3	–	Стандартність рішень
–	Безвідповідальність	3	2	1	0	1	2	3	+	Відповідальність
+	Наявність самовладання	3	2	1	0	1	2	3	–	Відсутність самовладання
–	Неготовність до постійного оновлення проф. знань	3	2	1	0	1	2	3	+	Готовність до постійного оновлення проф. знань
+	Здатність брати відповідальність	3	2	1	0	1	2	3	–	Нездатність брати відповідальність
–	Нездатність до діалогу з колегами, командної роботи	3	2	1	0	1	2	3	+	Здатність до діалогу з колегами, командної роботи

ДОДАТОК В

ШАНОВНИЙ УЧАСНИКУ!

Кафедра загальної, вікової та соціальної психології Науково-навчального інституту психології та соціальної роботи НУЧК імені Т.Г. Шевченка вивчає особливості уявлень фахівців різних професійних груп про кваліфікованих спеціалістів-психологів, які працюють в умовах військового часу. Просимо Вашої допомоги у проведенні дослідження!

Щиро дякуємо за Вашу увагу, приділений час і співпрацю!

Методика 3. Домінуючі мотиви

Інструкція. Оцініть, будь ласка, ступінь Вашої згоди з наступними твердженнями, використовуючи для цього **6-тибальну шкалу**, в якій:

- 0** – “абсолютно не згоден (-на)”;
- 1** – “не згоден (-на)”;
- 2** – “швидше не згоден (-на), ніж згоден (-на)”;
- 3** – “швидше згоден (-на), ніж не згоден (-на)”;
- 4** – “згоден (-на)”;
- 5** – “абсолютно згоден (-на)”

1	Більшість психологів, працюючи з іншими людьми, прагне навчитися вирішувати власні проблеми	0	1	2	3	4	5
2	Психологами стають ті, хто не люблять фізичної праці	0	1	2	3	4	5
3	Найпривабливіше у роботі психолога – можливість відкрито висловлювати свої почуття і думки	0	1	2	3	4	5
4	Творчість – ось, що найважливіше в роботі психолога	0	1	2	3	4	5
5	Справжній психолог завжди готовий прийти на допомогу іншій людині	0	1	2	3	4	5
6	Психолог повинен постійно працювати над собою, і це здорово!	0	1	2	3	4	5
7	Головне у роботі психолога – це висока зарплатня	0	1	2	3	4	5
8	Більшість психологів приваблює в їхній роботі можливість спілкування з іншими людьми	0	1	2	3	4	5
9	Більшість психологів насправді самостверджується за рахунок своїх клієнтів	0	1	2	3	4	5
10	Тільки у цій професії людина може по-справжньому розкритися, реалізувати свій потенціал	0	1	2	3	4	5
11	Добре, що робота психолога не потребує фізичних зусиль	0	1	2	3	4	5
12	Більшості психологів подобається бути щирими у спілкуванні з клієнтами	0	1	2	3	4	5
13	За своєю сутністю, психолог – дуже творча професія, і цим вона приваблива	0	1	2	3	4	5
14	Психологу притаманне прагнення допомагати людям	0	1	2	3	4	5
15	Багато хто з людей, не працювали б психологами, якщо би ця професія не давала можливості хорошого заробітку	0	1	2	3	4	5
16	Робота психолога дозволяє йому задовольняти природну потребу у спілкуванні	0	1	2	3	4	5
17	Багато хто з психологів, рано чи пізно, починає жити життям своїх клієнтів	0	1	2	3	4	5
18	Працювати психологом – це дуже приємно!	0	1	2	3	4	5

19	Однією зі сторін у роботі психолога виступає можливість позбутися власних проблем	0	1	2	3	4	5
20	Робота психолога приваблює почасти тим, що не потребує особливого напруження сил	0	1	2	3	4	5
21	Багатьох приваблює те, що психологічна допомога – це дуже творчий процес	0	1	2	3	4	5
22	Одна з найпривабливіших сторін в роботі психолога – можливість допомагати людям						
23	Багато хто починає працювати психологом тому, що ця робота передбачає постійне особистісне зростання						
24	Сама по собі взаємодія з клієнтом дуже захоплююча						
25	Іноді приємно почуватися більш компетентним і обізнаним, ніж клієнт						
26	Психолог має прекрасну можливість вчитися на чужих помилках						
27	Іноді історії, які розповіли клієнти, здаються психологу більш захоплюючими й цікавими, ніж його власне життя						
28	Професія психолога дає людині прекрасну можливість для самореалізації						
29	Психолог завдяки своїй освіті може більш об'єктивно оцінити життєву ситуацію клієнта, ніж сам клієнт						
30	Більшість психологів, вирішуючи чужі проблеми, насправді втікають від власних						
31	Робота психолога дозволяє йому відчувати себе значущою людиною для інших людей						

Будь ласка, зазначте деяку інформацію про себе:

Ваш вік: _____

Стать: Чол.
Жін.

Сімейний статус:

- А) перебуваю в офіційному шлюбі;
 Б) перебуваю у цивільному (незареєстрованому) шлюбі;
 В) маю близькі стосунки;
 Г) перебуваю у пошуку партнера;
 Д) _____

Наявність дітей:

- А) одна дитина;
 Б) двоє дітей;
 В) дітей немає;
 Д) _____

Освіта:

- А) повна середня (загальноосвітня школа);
 Б) середня спеціальна (ПТУ, коледж);
 В) незакінчена вища (довчився до 3-го курсу);
 Г) вища
 Д) _____

Професія: _____

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА ВАШУ УЧАСТЬ!!!